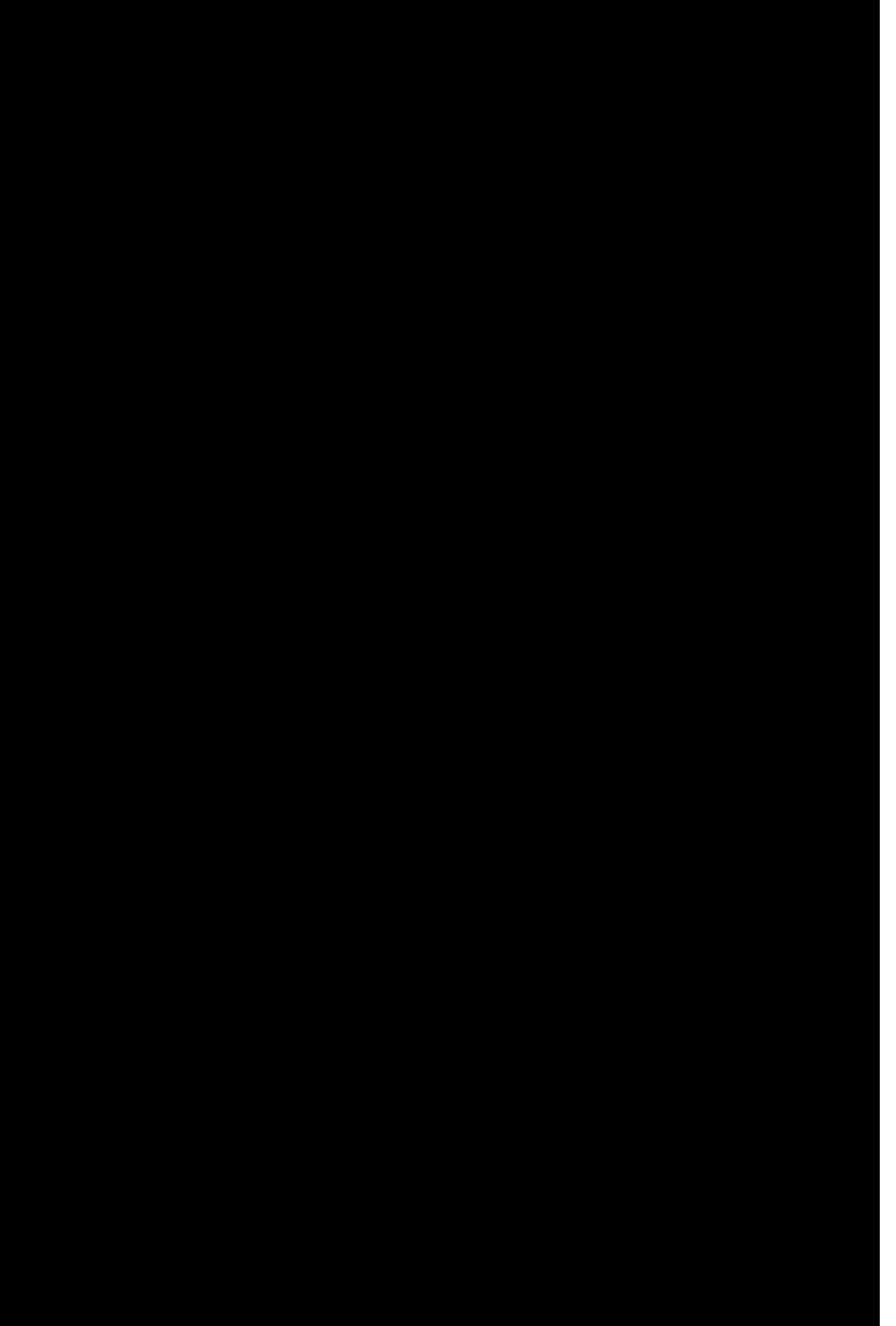

USALDUSLIIN

IGOR KOTJUH **USALDUSLIIN**

Vene keelest tõlkinud Igor Kotjuh ja Aare Pilv

Tallinn 2010

Vene keelest tõlkinud Igor Kotjuh ja Aare Pilv

Toimetaja Kajar Pruul
Kujundaja Andres Rõhu

Raamat ilmub Eesti Kultuurkapitali toel
Trükitud OÜ Alfapress trükikojas

Autoriõigus: Igor Kotjuh ja kirjastus Kite, 2010
Autoriõigus tõlkele: Igor Kotjuh ja Aare Pilv, 2010
www.tvz.org.ee

ISBN 978-9949-18-906-9

inimene tahaks elada vähemalt sajandi
kuid soovid ja võimalused ei klapi kokku
ja nii on alati ja nii on kõiges
ta väljub
õigemini viib oma keha
välja tänavale
et ajada asju
värske õhk puudutab nägu
silmad märkavad viimseid langenud lehti
jalakäijad vaat et tulvavad kõnniteekallastest välja
suurel kiirusel mööduvad autod
kioskid müüvad kommi ja kõmu
ümbritseva maailma jälgimine muutub jalutuskäigu esmapõhjuseks

kooskõla jaguneb osadeks
igaiüks nendest pürgib iseseisvusele
keha ja vaim
tehnika ja tektoonika

inimene põleb nende vahel läbi nagu juhe

USALDUSLIIN

Meedia: tähelepanekuid ja märkmeid

1. Esimene kontsert

teen garaažis
oma esimese kontserdi proovi
salvestan mp3-sid ja mpg-sid
ujutan nendega üle interneti
saadan laiali pressiteateid
kutsun esinemisele
lähi- ja kaugsugulasi
tuttavaid ja sõprade sõpru
saal saab täis
kontramärke jätkub kõigile

peamine on idee ja entusiasm
kõigepealt oled staar enda jaoks
siis oled staar teiste jaoks
ning ületad uudiskünnist
hakkad laia profiiliga eksperdiks
õpetad kuidas õmmelda, teha süüa, remontida autot
sinu nimi pääseb lehepealkirjadesse
ajakirjanikud ihkavad kirjutada sinu elust
pildistada legendaarse garaaži ees
sinu isikust saab maastiku osa
stereotüüp, toit nende lojustele

kuid see ei peaks sind riivama
sa peaksid olema sellest üle

sooritama oma loomingus üha uusi revolutsioone
ning tõestama kvalifikatsiooni

ja hakkad mõtlema olemise ajalikkusest
kunsti ja loomingu mõttest

ja võtad pausi
ja teed kammpäki

ja alustad jälle

2. Harjumise asi

inimene harjub kõigega
ületab volitusi tuttavate asjade tajumisel
uued teadmised muutuvad tavalisteks
nähtus muutub klassikaks

inimene harjub kõigega
ja seda pannakse talle süüks

hiljuti sai mu fotograafist vend
ülesande pildistada üles terve haiglapersonal

dima täitis seda hoolikalt mitme nädala jooksul
kõige raskem oli kiirabi ja surnukuuri töötajatega

kiirabis paluti teda tulla siis
kui neil tööd on

selleks pidi keegi sattuma avariisse
saama töötrauma
või langema vägivalla ohvriks

dima harjus kiirabi ettearvamatu ajakavaga
ja surnukuuri töötajad harjusid tema keeldumisega pildistada lahkamist

inimene harjub kõigega

3. Lambuke Dolly

Massimeedia kloonib elu,
elu on selle lähtematerjal.

Et seda mõista,
piisab kui uurida
fm-lainet.

4. Ei hetkegi rahu

what a wonderful world
kõlab igal pool

aga ajalehes on intervjuu
usaldusliini operaatoriga

muu hulgas
teatab ta
et kõige enam kõnesid
saabub hilja õhtul ja vara hommikul

sel ajal
tunnevad inimesed ennast eriti üksildasena

kui see käib ka sinu kohta
kes sa loed neid ridu

siis –

tere hommikust
ja head ööd

energia muutub mateeriaks
energia muutub mateeriaks
energia muutub mateeriaks

kuid kes on kõik need inimesed
kes kirjutavad
anonüümseid kommentaare
ajalehtede saitidel

kes pöördub autori poole
lugupeetud X
täna artikli eest
jätka samas vaimus

kes söimab autorit
üldsegi mitte lugupeetud X
kirjutasid palju tähti
asjata

ja peamine –
kuidas reageerida
sellele väidete
laviinile

kuidas reageerida
teatele kosovo
iseseisvuse
väljakuulutamisest

kuidas reageerida
energiale
mis loob midagi
eimillestki

kas saab üldse
hinnata
vaakumit
tühjust

baranka südamikku

sega enam
kui hindaja
ise
pole kaugeltki parem

kas literaadi positsioon
midagi loeb
maailmas on armee literaate

kas kolumnisti positsioon
midagi loeb
maailmas on tuhandeid kolumniste

kas nobeli laureaadi positsioon
midagi loeb
ehk juhul kui nad koostavad ühispöördumise

kuid siis tuleb neil arvestada
ühispöördumistega muudelt kogukondadelt

vaid mõningad neist

kolmanda maailma väikeriigi koduperenaiste kogukond
areneva väikeriigi koduperenaiste kogukond
arenenud majandusega väikeriigi koduperenaiste kogukond

kolmanda maailma kõikide väikeriikide koduperenaiste kogukond
kõikide arenevate väikeriikide koduperenaiste kogukond
kõikide arenenud majandusega väikeriikide koduperenaiste kogukond

siis tulevad valitsusasutused
siis tulevad valitsustevahelised asutused
siis tulevad igasugused liidud, alliansid, mis koosnevad riikidest

mida kõrgem on instants
seda autoriteetsem on arvamus
seda tähtsusetum on iga inimene eraldi

ajaloolised epohhiloovad suured sõnad
see pole mõni suvaline loba

inimene on jumala loodud
arukas olend
kellel pole mõtet arvata endast palju
veel vähem uhkustada

energia muutub mateeriaks
matereria kvantiteet annab kvaliteedi

inimene töötab ideega
teostab selle
moderniseerib

ja nii edasi
ja nii edasi

nagu üks-kaks-kolm

energia muutub mateeriaks
energia muutub mateeriaks
energia muutub mateeriaks

Tehnoloogia areneb

Poodi on jõudnud
Vorstimaitseline toode
Juustumaitseline toode
Ja kondenspiimamaitseline toode

Järgmine samm oleks
Rahamaitseline palk
Kodumaitseline elamu
Ja naisemaitseline kaasa

Siis tuleb SUUR ÕNN
Elumaitseline eksistents

kunagi vastas ilja lagutenko küsimusele miks
ta nii palju aega londonis veedab –
sest talle meeldivad sellised
väikesed ja õdusad linnad nagu london
seepeale jäin ma mõtlema oma maast
ja eesti pealinnast tallinnast mida
paljud teiste linnade asukad peavad
umbseks kiireks ja ülemäära suureks
ma olin siis noor ja see võrdlus
veetles ja lõbustas mind väga
nüüd tuli miskipärast meelde
ma sain aru et see sobib näitena
suhtelisuse kui sellise kirjeldamiseks
objektiivsus arvestab vaid teatavat registrit
need kes on väljaspool seda voolusängi neil on
oma objektiivsus tõde õigus
näiteks mina ei tunne oma õdusat linna
senini on ta olemas vaid mu kujutlustes
muidugi meeldiks mulle et ta oleks eestis
et mõne kilomeetri kaugusel temast
saaks istuda rongile laevale lennukile
et temas oleksid rohelised pargid
järved puhtad tänavad ja internet
see tähendab sisuliselt elaksin ma oma kodu-võrus
mis asuks tallinna külje all
nähtavasti sellepärast tunnengi ennast ebamugavalt
sija jääda on võimatu lahkuda pole kuhugi
kus on minu väike ja õdus london?

2008–1914

Kuue aasta pärast
saabub
Esimese maailmasõja
alguse
sajas aastapäev.

Mõned puud,
hooned,
raamatud,
mälu ise

asuvad lähtepunktis —
tuhande üheksasaja neljateistkümnendas aastas,
sõjatehnika paraadil
Sarajevos.

Vaadates pealt, kuidas serbia terroristi püstolist välja lennanud kuul,
järgides ainsat talle mõeldavat trajektoori,
satub Austria ertshertsogi Franz Ferdinandi
elutähtsasse ja täiesti kaitsmata kehaossa.

Too haarab vaistlikult käega haavast,
püüdes peatada äkilist verejooksu.

Rahvahulk
tardub hetkeks.

Otsekui sukelduja,
kes hoiab vee all hinge kinni.

Et järgmisel hetkel
tulla tardumusest välja
ja anda voli tunnete:

õudusele,
hirmule,
meeleheitele,
kättemaksuihale.

Kahekümne kaheksandal juunil
tuhande üheksasaja neljateistkümnendal aastal
puhkes paljude inimeste mõistuses
kurjuse, pahameele, pahupidisuse hoog.

Otsekui tuul
oleks puhunud üle nisupõllu.

Ja äkki hakkasid pildil värvid veiklema.
Ja äkki lõhkusid valjud hääled vaikuse.
Ja äkki täitus liikumatu kaader liikumisega.

Erinevate sõjavägede saapad läksid robinal liikvele
tankid ja lennukid hakkasid mürisema.

Euroopa laastas ennast,
justkui oleks talle hispaania gripist veel vähe.

Endasarnaste hävitamine
muutus sundmõtteks.

Uputati iludus Lusitania,
mille pardal oli sadu reisijaid.

Puistati vastasele kaela kloori,
tuhanded hukkusid nagu prussakad.

Võideldi rinnutsi Verduni all,
miljon elu visati hakklihmasinasse.

Trammid sõitsid tühjalt,
otsekui poleks kedagi enam elus.

Tuhande üheksasaja neljateistkümnendal aastal
tekkis rahumeelsel elanikkonnal süükompleks.
Kuidas saab olla õnnelik,
kui su isa, vend, rahvas
asub eesliinil?

Ja seepärast polnud suudlus enam nii magus.
Ja seepärast polnud pulmad enam nii rõõmsad.
Ja seepärast polnud lapse esimesed sammud enam nii kauaoodatud.

Ja kõike seda sõja pärast,
mida võinuks mitte olla,
mida ei võinuks mitte olla.
Tarbetu sõja pärast.

Siis tulevad uued sündmused,
sest reaktsioonil ja sõjal
on komme omavahel kohti vahetada.

Kuskil kukutatakse tsaar,
kuskil tekivad uued riigid.

Kuue aasta pärast
saabub
Esimese maailmasõja alguse
sajas aastapäev.

. . . Lõuna-Eestis
on unine Võru linn.

Põlevad üksikud laternad
nagu väikesed majakad.

Poisikesed on võõras aias
õunaraksus.

Koera haukumise peale
tuleb vanaeit välja.

Poisid jooksevad laiali,
jättes eide pika ninaga.

Murul helgib kaste
ja ritsikad siristavad vahetpidamata.

Maja ees on Koidula tänav,
mis läheb bussijaamast antikvariaadini.

Sõidutee on täiesti katki
ja lõhub autode sildu.

Homme esineb kohalikus kultuurimajas
linnapea.

Seal auhinnatakse neid, kes osalesid konkursil
"Millisena näen ma ilma sõjata maailma?"

nad mõtlevad et tunnevad kõige paremini muusikat
nad mõtlevad et tunnevad kõige paremini filme
nad mõtlevad et teavad linna parimat juuksurit
nad mõtlevad et teavad kus tehakse tasemel manikööri

nad mõtlevad et söövad parimat toitu
nad mõtlevad et sõidavad parimate autodega
nad mõtlevad et teavad parimaid investeerimisprojekte
nad mõtlevad et teavad kuidas kasiinot üle mängida

nad mõtlevad et neil on kõige mainekama kõrgkooli diplom
nad mõtlevad et suudavad lugeda ajalehte ridade vahelt
nad mõtlevad et teavad edu tõelist hinda
nad mõtlevad et oskavad puhata

nad mõtlevad et nad sarnanevad väliselt kellegagi
nad mõtlevad et elul on mõte
nad mõtlevad et ilma nendeta jääb töö seisma
nad mõtlevad et nad on mõõdukalt skeptilised

nad mõtlevad et kord on olemise põhialus
nad mõtlevad et kurat peitub pisiasjades
nad mõtlevad et nad on kursis kõigi seltskonnasündmustega
nad mõtlevad et neil on suur isiklik potentsiaal

nad mõtlevad et nad järgivad moodi
nad mõtlevad et nad teavad mida tahavad
nad mõtlevad et nad on kordumatud
nad mõtlevad et nad orienteeruvad kohapeal

nad mõtlevad et nad on arvamusiidrid
nad mõtlevad et nad on reklaamispetsid
nad mõtlevad et nende analüütilisi võimeid on alahinnatud
nad mõtlevad et nad on erudeeritud

nad mõtlevad et nad teavad kuidas miljonit teenida
nad mõtlevad et nad teavad mis on kõigile hea
nad mõtlevad et nad teavad mida pole viisakas küsida
nad mõtlevad et nad on vandenõuteooriate asjatundjad

nad mõtlevad et saavad disainist aru
nad mõtlevad et saavad nafta maailmahindadest aru
nad mõtlevad et elutuul esemeil on jõud
nad mõtlevad et tunnevad ajalugu

nad mõtlevad et oskavad mõelda

ma istun itaalia restoranis
tartu raekoja platsil
saalis mängib ameerika jazz
mind teenindab vene filoloog

tollest ajast kui selles linnas
sai valmis uus kaubamaja
ehitatakse siin pidevalt
midagi juurde
otse kui inertsis

muuseum
pank
hotell
haldushoone kontoriteks

ja mitmeid mitmeid
kalleid kortermaju
kandilisi ja ümmargusi
suuri ja väikeseid
värviliste rõdude
laminaadi
ja mullivanniga

kuid koha vaimu
määravad noored kaunitarid
nad lõhnavad erutavate parfüümide järele
ning kannavad valgeid pükse

õhtul võib siin kaotada pea
või eksida

kuid see linn on liiga väike
suure armastuse
ja kõrgete külaliste tarvis
ja sellest on kahju

parimal juhul võib siin kohata
legendaarse ladina keele õppejõu
tüsedat kuju
ja ehmatada teda oma terega

turistidele mõeldud voldikus
on tartu kohta öeldud
heade mõtete linn

Kolm luuletust kaunile neiule

*

*kõnele minuga hispaania keeles, kullake, eesti keeles sa lobise, tibuke . . .
(Semjon Hanin)*

kõnele minuga soome keeles		pisike	
kudruta ukraina keeles	tibuke		
nii on huvitavam	kui vene ja eesti keel		on ka veel käeulatuses
saan sinust aru	nagu mättalt		mättale hüpates
liginen sulle			kaotan su
taganen		emakeele servale	
ükskõik mul on sinult		vaja kõike	eimidagi
ühist saladust	mängu		intiimsust/vastastikkust

**

millest mõtleb noor proua
valides riideid linnaminekuks
milliseid rõivaesemeid eelistab teistele
millist värvi sukad hakkavad katma ta jalgu
kui kõrgelt üle põlve läheb seelikuserv
kohendab peegli ees juukseid
proovib erinevaid tääne
otsustab kui palju põsepuna peale panna
et riietus ja meik täiendaksid teineteist
et jääda rahule oma väljanägemisega
kanda uhkelt inimeste keskel oma ilu
olla käeulatuses kuid libiseda viimasel hetkel käest

ma tahaksin
et mu sõbratar
kitsast villast kleiti
tumesinine ja triibulist
sobivad nii väga tema sügavhall
ma lesiksin diivanil suurte siniste silmadega
lugedes Ristikivi "Rooma päevikut"
ja vaataksin silmanurgast kuidas ta sujuvalt kõnnib
kuidas läbi sukkade helendavad põlved
ja siis embaksin teda tagantpoolt
kummarduksin kõrva juurde
ja ütleksin kui hellalt armastan teda lollikest

ASJADE SEIS

Privileeg saada elu

Privileeg saada haridust

Privileeg saada tööd

Privileeg nautida vanadust

Eluaegne sõltumine välisest

Ja elujärgne

Muusa

1.

Muusa ootab sind, kui sa istud katuseharjal
ja parandad katust.

Muusa ootab sind, kui sa mõtled korraga mitut mõtet
ja ei ole kindel, milline nendest on õige.

Muusa ootab sind, kui sa pead plaani olla õigel ajal õiges kohas
ja ikkagi jääd hiljaks.

Muusa ootab sind, kui sa lähed raamatupoes oma tuttavast mööda,
sest sulle tundus, et ta on võõras.

Muusa ootab sind, kui sa unistad kruisidest,
samas kui prügiämbel on vaja välja viia.

Muusa ootab sind, kui sa lähed magama, vähkred,
aga uni kuidagi ei taha tulla.

Muusa ootab sind, kui sa avastad oma keha iseärasusi,
näiteks et sinu põial pole nii paindlik nagu teistel.

Muusa ootab sind, kui sa oled liiklusummikus Helsingi kesklinnas ning takso viib sind sadamasse mööda lillepeenraid.

Muusa ootab sind, kui sa ütled ära ettepanekust viia läbi uus talk-show või kirjutada poliitiline arvamusartikkel.

Muusa ootab sind, kui sa lubad samanimelisele ajakirjale kirjutada samanimelise luuletuse, näiteks selle siin.

Muusa ootab sind, kui sa ise nii ei arva ja isegi kahtled tema olemasolus.

2.

Muusa võib mõnikord tulla maa peale, sest inimeste tütreid on ilusad, mille peale ta on kade ja kuri.

Muusa võib panna jalga helesinised teksapüksid kauni mustriga puusal.

Muusa võib panna selga valge pluusi lühikeste käiste ja püstise kraega.

Muusa võib värvida oma juuksed
kordamööda, kas valgeks või mustaks.

Muusa võib kuulata muusikat,
kohe kindlasti mingit chillout'i.

Muusa võib ratsutada, lugeda raamatuid,
või teha krutskeid, sõltuvalt tujust.

Muusa võib osta Tallinna vanalinnas kalli pitsa
ning süüa sellega mõnd sõpra.

Muusa võib flirtida, käituda väljakutsuvalt,
provotseerida tundeid.

Muusa võib tuua ilmale lapsi, neidsamu vägimehi,
kes muistsest ajast on kuulsad mehed.

Muusa võib nautida maist elu,
kui tunneb, et teda füüsiliselt ihaldatakse.

Kui luuletaja kiindub Muusasse,
ei võrsu sellest armastust ega luulet.

Ajaleht Mõte ja teisi mõtteid

Minu vanem poeg luges ühiskondlik-poliitilist ajalehte Mõte.
Minu kaheaastane poja just nagu luges ajalehte Mõte.
Eriväljaannet Eesti, Venemaa ja muude Ida-Euroopa riikide identiteedist.
Kui ma tulin tema voodi juurde, ta magas, ajaleht kõrval.

Pidulikul vastuvõtul Eesti loomeintelligentsile
Avaldas president Toomas Hendrik Ilves nõrdimust selle üle,
Et seesama intelligents oli reageerinud meedias leigelt
Gruusia augustisündmustele.

Ma mõtlesin sellele, kui tulin hotelli pärast usalduse-teemalist seminari.
Raske uskuda, kuid tõsi –
Targad onud ja tädid erinevatest riigiasutustest, koolidest ja suurettevõtetest
Rääkisid mitu päeva järjest usalduse tähtsusest isiklikul ja sotsiaalsel tasandil.

Kuulda võis mõtteid nagu „riigil pole püsivaid sõpru, on vaid püsivad huvid“,
Muistset tarkust „usalda, aga kontrolli“,
Ning nagu panoraamsete arutelude puhul kombeks,
Olid esindatud nii usalduse täielik eituse kui ka tingimusteta poolehoid sellele.

Nagu ikka pärast selliseid üritusi,
Annavad nad veel tükiks ajaks mõtteainet.
Mina pidin rääkima usaldusest kirjanduses:
Millal tohib usaldada kirjutatut, ja kas seda on üldse vaja?

Kui ma pärast järjekordset seminaripäeva hotelli jõudsin,
Mu poeg magas, ning tema voodi kõrval oli ajaleht Mõte.
Mis saab väike poisike aru Ida-Euroopa identiteedist?
Naljakas, et ta oli valinud oma lastelektüüriks just selle lehe.

Mida tuleks arvata Gruusia konfliktist,
Mis kutsus esile meedialahingu ingliskeelsete ja venekeelsete uudiste vahel?
Järeldused on ilmsed: Venemaa kasutas ebaproportsionaalset jõudu sõjarindel,
Lääs kasutas ebaproportsionaalset jõudu meediaruumis.

Ning kõige olulisem – hoolimata sellest, kes ründas esimesena,
Kuna selle kohta on erinevaid arvamusi,
Mis kõik pretendeerivad tõe –
Iga sõda on oma loomult vastik.

Mis puutub arvamuste paljususse,
Sellesse perestroika-aja kõlavasse loosungisse,
Siis tundub, et just praegu, e-meedia ajastul,
On see jõudnud oma haripunkti:

Hulk rahvast jälgib mõnuga globaalseid poliitilisi sündmusi,
Nagu mängiks malet või räägiks oma pereasjust –
ÜRO kaitsenõukogu erakorralisest istungist, NATO laienemisest,
Euroopa liidu põhiseadusest.

Läbipaistev poliitika, mis on läbipaistev vaid pooleldi.
Tavanimene saab aru, et ajakirjanik teab rohkem, kui räägib.
Ajakirjanik saab aru, et diplomaat teab rohkem, kui räägib.
Ning igaüks täidab lüngad oma oletustega.

Kui ma jõudsin tagasi oma hotellituppa,
Minu poja magas, kõrval ajaleht Mõte.
Tegelikult meeldib talle vaadata kanalit Discovery Science,
Eriti saadet „How it´s made“.

Mul on raske kujutada ette olukorda,
Kus vaatajale näidataks ainult osa filmist,
Ning ülejäänud (algus või lõpp) palutaks tal endal valmis mõelda,
Olles nagu ise režissöör.

Intellektuaali ja naivisti versioonid
Ei erine siis kuigi palju:
Vaevalt et kumbki suudab taasluua originaali,
Originaal on salastatud.

Kääriku seminaril „Usaldus“
Palus endine Eesti saadik Moskvas Marina Kaljurand
Kuulajatel vastata küsimusele:
Kas Eesti ja Venemaa vahel valitseb usaldus?

Oma esinemise ajal andis ta sellele kaks vastandlikku,
Kuid sugugi mitte teineteist välistavat vastust:
Suhted poliitikute vahel on külmavõitu,
Kultuuritegelased aga plaanivad koostööd.

See on seisu fikseerimine või stoppkaader filmist.
Kuid mina mõtlesin hoopis millelegi muule:
Kas pole olukordi, kus kultuur on ettekääne,
Vahetuskaart või taust teiste sündmuste tarvis?

Kui jõudsin tagasi oma hotellituppa,
Oli mu poeg jäänud magusasti magama pärast ajalehe Mõte lugemist.
Ühel hetkel panin tähele, et oleme temaga väga sarnased.
Üsna varsti uinus tema issi samuti.

Soome

(kergemeelselt)

Jukka Mallinenile

Soome on ebatavaline maa –
rahulik, progressiivne, küllane.
Siin ei värele õhk ideedest,
siin antakse ideid kätte õhupallide sees.

Soome on kesktee otsing
hiilguse ja tagasihoidlikkuse vahel.
Heldelt laotud kivisillutisega
trotuaarid ja sillapealsed
meenutavad suppi,
milles on paksu rohkem kui vedelat.
Ma mõtlen seda iga kord
kui satun Helsingi kesklinna.

Oh armsad Soome linnad –
Porvoo, Kotka, Lahti . . .
Võimatu on teid mitte armastada.
Sest kuidas teisiti suhtuda linna,
kus tänavakära on sama õnnis
kui lapsukese esimene karje.

Soomes on inimesel kerge.
Soomes on inimesel kerge inimene olla.
Siia tulles satutakse „nullpunkti“.
See vist ongi vabadus.

Linn, millele pole antud saada 2011. aasta Euroopa kultuuripealinnaks.
Linn, mille tänavail ei jaluta professorid ja tudengid.
Linn, mis on kivistunud väheveenvatesse traditsioonidesse.
Linn, mis kavandab tulevikku kuni linnavalitsuse tulevanädalase koosolekuni.

Linn, mis on mõistetud autsaiideriks mis tahes edetabelis.
Linn, mis armastab ennast üle kõige maailmas.
Linn, mis annab vabrikus tööd õmblejatele ja lukkseppadele.
Linn, mis loodab müstilistele turistidele kosmosest.

Linn, kus ilmub ühe ajakirjaniku ja ühe fotograafiga ajaleht.
Linn, mis hoolimata ennustustest muutub üha vanemaks.
Linn, kus päevamenüü saab otsa enne lõunat.
Linn, mille peaatraktsiooniks on rändtsirkus.

hämmastav kuidas mõni nähtus
muutub korraga poliitiliseks
jah venelane jah eestis nojah
aga kas kõlbab öelda nojah
oli 17. sajand kui venemaa vanausulised
tulid eesti peipsiäärsetele aladele
oli 19. sajand kui eesti maarahvas
hakkas nimetama ennast eestlasteks
oli 1918. aasta kui eesti võitis venemaad
ja kuulutas välja iseseisvuse
oli 1940. aasta kui eesti liideti nõukogude liiduga
ja vabariigist sai impeeriumi osa
oli 1991. aasta kui nõukogude liit andis eestile tagasi
tema kunagi saavutatud iseseisvuse
oli 2007. aasta kui nõukogude mälestusmärk tallinnas
viidi kesklinnast äärelinna
ajalugu ei tunne kaudset kõneviisi
ajalugu väldib abstraktseid mõisteid
mind tülgestab äge poliitiline diskussioon
mulle on vastunäidustatud kiired ekspertanalüüsid
ajalooareenil marsib kollektiivne mängur
ja just siin tekib tõrge
minu isiklik lugu sobitub korraga
mõlema poole paradigmasse – eesti ja venemaa omasse
ma sündisin ja ligi 30 aastat elan eestis
mida pean oma ainsaks isamaaks
samas ma mõtlen ja kõnelen vene keeles
mis on minu emakeel
isamaa ja emakeele vahel
valin ma mõlemad ehk neutraalsuse

Asjade seis

1.

– Ära ainult pane last venekeelsesse lasteaeda,
pigem eestikeelsesse – siis ta saab eesti keele selgeks.

– Ära ainult vii last venekeelsesse kooli,
pigem eestikeelsesse – siis on tal kergem ülikooli astuda.

– Ära ainult omanda eriala vene keeles,
pigem eesti keeles – siis leiad korraliku töö.

– Ära ainult asu tööle venekeelses firmas,
pigem eestikeelses – siis on rohkem vaba aega.

– Ära ainult külasta venekeelseid lõbustuskohti,
pigem eestikeelseid – siis veedad oma aja intelligentselt.

– Ära ainult loe venekeelset pressit,
pigem eestikeelset – siis tead uudiseid esimesena.

– Ära ainult alusta suhteid vene naisterahvaga,
pigem eestlannaga – siis näed mõõdukat meiki.

– Ära ainult usu kõike, mis räägitakse,
siis mõistad neid eestivenelaste soovitusi üksteisele.

2.

Dmitri Krasnovi remix

- Ära ainult pane last eestikeelsesse lasteaeda,
pigem venekeelsesse – siis saab ta rohkem tunda emotsioonide küllust.
- Ära ainult vii last eestikeelsesse kooli,
pigem venekeelsesse – siis ta mõistab, mis tähendab õpetajast lugu pidada.
- Ära ainult omanda eriala eesti keeles,
pigem vene keeles – siis saad heaks spetsialistiks.
- Ära ainult asu tööle eestikeelses firmas,
pigem venekeelses – kõik on maod, kuid venelane sisiseb enne nõelamist.
- Ära ainult külasta eestikeelseid lõbustuskohti,
pigem venekeelseid – siis lahutad oma meele kapitaalselt.
- Ära ainult loe eestikeelset pressit,
pigem venekeelset – seal pehmendatakse halbu uudiseid irooniaga.
- Ära ainult alusta suhteid eesti naisterahvaga,
pigem venelannaga – siis saad tunda õiget seksi.
- Ära ainult usu kõike, mis räägitakse,
siis mõistad neid eestivenelaste soovitusi üksteisele.

Tundmatu naine

ta on kõikjal

piljardisaalis
restoranis
lennukis
rehvipaigaldustöökojas

haiglas
teatris
ülikoolis
kaubamajas

reisi-
tõlke-
info-
kindlustusbüroos

rääkimata juba modelliagentuurist
mererannast
kuurordist
diskoteegist

ta on kõikjal

naine blondiinina
harvemini brünetina
veel harvemini punapeana
väga harva kiilaspeana

elurõõmus naine
igatsev
keevaline
kompleksivaba

tulistab oma silmadega reklaamitahvleilt
plakateilt
ajakirjakaantelt
isiklikult

naine kui füsioloogiline objekt
naine kui reisilektüür
naine kui võileivad ja kuum kohv
naine kui vajadus ja harjumus

ta on kõikjal

naine kui nägemus
naine kui seiklus
naine kui kujutlus
naine kui nõrkus

kui saabub märts näib et aeg töötab väljavaadete nimel
hüsteerilised talvised tuisud ja külmahood mööduvad vähehaaval
aredamaks saavad tänavate piirjooned ning mitut värvi paadid neil
tähe paistus muutub üha selgemaks kuni päev on saabunud

veekogudest saavad kivimurrud mis heidavad kaldale jääpanku
puud jäävad purju sulaveest nende koor hakkab veetlevalt läikima
inimesed vaatavad üha tihemini taevasse ja unustavad jalus vedelevad lombid
ülekohtul pole tähtsust sest kevadel on õhk ise tulvil õilsust

pikka iga linnale ja maailmale kuulutavad saabunud künnivaresed
linnuvidin läheb valjemaks ja muutub helide mäeks
selles eredas valguses ja kakofoonias on tehnika võõras
märts paljundab tähendusi ja meelitab nende juurde tundlikud hinged

KÕNELEVAD SÕNAD

Kõnelevad sõnad

Poem

„Mind ümbritsevad vaikivad verbid,“ kirjutas
1987. aasta Nobeli kirjanduspreemia laureaat 1960. aastal.
See luuletus on minu jaoks omalaadne
võlukepike, mille imeline toime
puhub sõnadesse vaimu, hingestab nad.
Võib Brodskit armastada, võib temaga vaielda
või ta tähelepanuta jätta – ikka jääb ta iseendaks –
punapäiseks r-i põristavaks imelapseks, iseõppijaks,
elukutselt geoloogiks, kutsumuselt poeediks,
põgenikuks, kes elas üle koletise surma, seega
võitjaks – mitte just halvim lõplahendus näidendile.

Eesti kirjandusloos

2001. aastast, alajaotuses „Uusim kirjandus. Luule“
loetletakse mõnesid noori lootustandvaid luuletajaid:
Karl Martin Sinijärv, Aare Pilv, Triin Soomets,
Elo Viiding, François Serpent, Jürgen Rooste,
Kristiina Ehin. Mis tuttavad nimed!

Kuid kuskil peas käib visalt: „nälgivad verbid,
alasti verbid, tegusad verbid, tummad verbid. . .“

Salman Rushdie romaanis „Häbi“ sattusin sellisele lausele: „Kuulujutt on nagu vesi. See otsib maapinna hapramaid paiku, kuni leiab väljamurdmispunkti; seega on see vaid aja küsimus. . .“
Tavatu ja seepärast ootamatu kujund. Originaalsuselt võrreldav Vössotski lauluga, kus kuulujutud riimuvad kärbestega.

Rushdie raamatu tagakaanel selgitatakse, et lugejal on tegu inglise kirjanikuga, kes aga on sündinud Indias. Teda nimetatakse kahe maailma asukaks – Ida ja Lääs, kaks kultuuri, mõlemat tunneb ta nii seest- kui väljastpoolt. See omakorda tuletab mulle meelde teise raamatu, türgi kirjaniku Orhan Pamuki romaani „Lumi“ tagakaant, tuletab meelde, kuidas seda teost reklaamitakse kui [tsitaadi algus] „Lääne ja Ida vahelise konflikti mängu ja fantasmagooriat“ [tsitaadi lõpp]

Huvitav, kes kirjutab ja kontrollib neid raamatuannotatsioone. Sest välja tuleb vaat mis: mõlemad romaanid on avaldanud sama kirjastus – Peterburi Amphora. 2006 avaldasid nad Pamuki „Lume“, 2007 Rushdie „Häbi“. Esimeses raamatus kasutasid nad väljendit „Lääs ja Ida“, teises „Ida ja Lääs“. Kas sõnad said otsa? Või on see mingi kullimäng?

Kui loed mitut raamatut korraga, muutub maailm eredamaks, mitmekesisemaks – silme ees elustuvad kõikvõimalikud kujundid ja tegelased, sealhulgas autorid ise. Tekivad kaasahaaravad paralleelid ja lõikumised. Vikervärvid.

Eesti kirjandusajakirja Looming viimases, st 2007. aasta detsembrinumbris ilmus minu eestikeelse luulekogu „Teises keeles“ arvustus. Selle autor on seesama Jürgen Rooste, kellest oli juttu tollessamas eesti kirjandusloos kui uue põlvkonna lootustandvast luuletajast (seal oli ka tema foto: kõhn kiilanev nooruk naeratava näoga, ajamata habemega). Raamatu koostajad olid selgeltnägijad: umbes viie aasta jooksul on rüblük ja mürgeldaja Rooste tõesti saanud korralikuks luuletajaks, tal on õnnestunud saada isegi riigi tähtsaim kirjanduspreemia raamatu eest, mis algab luuletusega „Milleks on vaja luulet?“. Kuid asi pole selles, et tolles minu eestikeelse luulekogu arvustuses püüab Jürgen visalt näidata minu aadlipäritolu kas või vaimses mõttes – Kotjuh tegeleb õilsa *harrastusega*. Selles mõttes, et Kotjuh on äärmiselt *elegantne* oma kirjanduslikus tegevuses, ta on teadlikult *kohal* oma luuletustes, kirjutab täie *vastutustundega*. Kuid asi pole isegi mitte selles, vaid selles, et Jürgen, nagu mulle näib, kirjutas selle arvustuse selleks, et jutustada endast, arvustus oli ettekäändeks, et selle autor võiks avada iseenda „mina“, ühesõnaga – oma südant puistata. Ja mida Jürgen muuhulgas selles arvustuses otsekui möödaminnes endast räägib: et ta on poolharitlane, grafomaan ja ametnik – ja midagi pole sinna parata.

Jah, otse nii kirjutaski. Ja need sõnad kuuluvad tunnustatud luuletajale, laureaadile, mainekatel Lääne-Euroopa kirjandusfestivalidel osalejale, lõppude lõpuks ka Moskva edumeelse ajakirja Vozduh autorile. Ja nüüd küsimus: kui hea luuletaja kirjutab oma teenetest ennast madaldaval toonil, aga oma tsunftikaaslasest ülistavalt, kas ei tuleks sellest otsida mingit riugast? Mida ta tegelikult Kotjuhi luuletustest arvab? Teen lugejaile ettepaneku veel kord minu värsside juurde pöörduda ja oma otsus langetada.

Kuid Brodski tuletab nende oma verbidega mulle aina meelde Majakovskit. Ainult ma ei suuda kuidagi meenutada, mida nimelt.

Raamatutel ja unenägudel on üks sarnasus ja üks erinevus. Sarnasus seisneb selles, et raamatud ja unenäod toetuvad kujutlusvõimele. Erinevus on selles, et raamat pakub tegelasi, kes püsivad tema kaante vahel, kuid unenäos võib kohata korraga mitme raamatu autoreid ja tegelasi.

Huvitav on mõelda ka kujutlusvõime enda loomusest. Kas tal on samad omadused, ärkvelolekus ja magamise ajal? Kas kujutlusvõimel on öö- ja päevarežiim? On see nüüd hea või halb, aga minu aju, see mu aju, töötab pingsalt isegi siis, kui magab.

Kelleks on saanud seesama Karl Martin Sinijärv tollestsamast kirjanduslooraamatust? Õige!

Figureerinud riiklikus telekanalis, kus ta on mitu hooaega juhtinud saadet kaunistest kunstidest, valiti meie kangelane Eesti Kirjanike Liidu esimeheks. See pole unenägu. Ma tean, et Venemaal oleks see põhimõtteliselt võimatu – juhatada 35-aastaselt riigi peamist kirjanikeorganisatsiooni. Asi on selles, et meil on vähe neid, peale noorte, kes üldse sõandavad kultuuri juhtida.

Ja veel tsiteerib kirjastus Amphora Daily Telegraphi: „Orhan Pamuk kuulub nende kirjanike hulka, kelle jaoks Nobeli preemia on otsekui loodud.“ Kust veel seda võetakse? Mis mõõdupuude järgi? Pärast preemia saamist on kerge öelda „otsekui loodud“, kuid kes võtaks ennustada järgmisi laureaate? Kui kogu asi oleks eluloos (seda küll vaevalt), oleks minu kandidaat lähemaks viieks aastaks LAV-i luuletaja Breiten Breitenbach. See mees kirjutab suurepäraseid etnosotsiaalse suunitlusega luuletusi, ehitab need üles rikkalikus lausestuses, pillab heldelt kujundeid, kaunistab neid rahvuslike motiividega. Võta või jäta – kõrgema proovi luule. Abiellus valge tütarlapsena ning osutus reeturiks ja rahvavaenlaseks. Lahkus kodumaalt. Nüüd on tal kaks kodu – Ameerikas ja Euroopas. Kui Breitenbachist saab kunagi nobelist, millistele maailmakaartele osutatakse tema taastrükkide kaantel?

Minu pooleteiseaastane poeg äratab mind õlast puudutades, tahab, et me vaataksime koos tema lemmikraamatut „Esimesed sõnad“. Esimesed mitte omaduste poolest, vaid ajaliselst.

Neist sõnadest algab tema tutvus ümbritseva maailmaga. Ta tonksab sõrmega erinevaid pilte, vaatab mulle väljendusrikkalt silma, et ma annaksin piltidele hääle. „See on jänes. See on banaan. See on auto,“ vastan ma tema palvele. Ja ise arvestan samal ajal: millise tulemuse võiks saada, kui kasutada võimalikult palju sõnu sellest raamatust luuletuse kirjutamiseks. Siis saaks seda teksti nimetada „Esimene luuletus“. Kui selle kirjutaks kogenud autor, kas oleks ootuspärane, et sünnib meistriteos? Kas on võimalik neist ajaliselt esimestest sõnadest kirjutada omadustelt esmane teos? Kes selle käsile võtaks?

Luules meeldib mulle kõige rohkem läbimõeldus. Eesti kirjandusloos mainitud Aare Pilv ja Kristiina Ehin kahtlemata annavad endale aru, mida nad teevad. Nende luuletajatega on väga huvitav kirjandusest ja luulest vestelda. Mäletan, kuidas kord rääkisime Kristiinaga mitu tundi järjest, muuhulgas küsisin temalt, kas on vaja raamatus ära näidata tekstide kirjutamisaastumid. Ta ütles, et tema seda ei tee, kuna tema raamatud ilmuvad üsna tihti, umbes üks igal aastal. Kuid tema järgmises raamatus, „Kaitsealas“, olid luuletused koos päevikumärkmetega. Aarega oleme samuti restoranis suhelnud. Kristiinaga hiina restoranis, aga Aarega itaalia omas. Ja kõike seda Tartus, kus me tollal õppisime. (Kristiina oli tulnud Raplast, Aare Viljandist, mina Võrust.) Kunst

on rahvusvaheline. Vene luuletaja kohtub eesti luuletajatega meretagustes restoranides. Muuseas, ka sellest jõudsime Aarega rääkida. Me võrdlesime luulet võrguga, mida punuvad luuletajad nagu ämblikud üle kogu maailma. Muuseas, olen tõlkinud vene keelde palju Kristiina luuletusi, ja Aare on tõlkinud eesti keelde mõned mu luuletused sellesamas luulekogus, mida Jürgen Loomingus arvustas.

See maailm on väga väike, kuid kirjandusilm on veelgi väiksem. Mida ühist saab olla näiteks Orhan Pamukil ja Kristiina Ehnil? Väga lihtne! Kristiina ema Ly Seppel on tõlkinud eesti keelde sellesama Orhan Pamuki romaani „Lumi“. Laias laastus on kõik luuletajad ja kirjanikud omavahel sugulased, küsimus on vaid selles, kui kaugelt. Sest kõik me sõltume vajadusest ennast väljendada lause, sõna ja tähega. Loominguline kontseptsioon määrab sugulusläheduse.

Peterburi filoloog Darja Suhhovei ütles midagi sellist, et eesti luuletajas François Serpent´is, kes hiljem on hakanud esinema tagasihoidliku pseudonüümi fs all, on taaskehastunud Moskva luuletaja Kirill Medvedev, kes loobus kirjanduslikust karjäärist oma edu tipul. Kes olen sel juhul mina, kes ma olen tõlkinud fs-i luuleraamatu vene keelde ja Medvedevi raamatu

eesti keelde? Manaja? Vaimude küsitelija?
Nõid? Välja ilmusid piibliallusioonid. Õige
vastus: kõigis oma hüpostaasides olen ma eelkõige inimene.

Muuseas, ma naudin Piibli lugemist,
mulle on ääretult omane mõte, et kõik inimesed on
omavahel sugulased ja Jumal nende (minu) Isa. Kuid
sellest kõnelesin kaudselt juba üle-eelmises stroofis.

Aga kuidas on Elo Viidinguga (ikka tollestsamast eesti
kirjandusloo raamatust)? Kummalisel moel on tal olemas luuletus,
mis ristub nondesamade Brodski verbidega
ja millegi samasugusega Majakovskil (senini pole veel meelde tulnud, millega just).
Selle Viidingu luuletuse pealkiri on „Eraelu erakordne
tähtsus“, minu arvates kuulub ta tingimata
eesti keeles kirjutatud luuletuste esiviisikusse, kui mitte esikolmikusse.
Selles luuletuses on Viiding isikustanud
keha osad ja omadused: „Mees läheb tööle. Vastu tulevad
rinnad, kõht / vaimne tervis, sääred, tuharad. . .“ Need read on
hämmastavad, need värsid näitavad, et luule pole ainult
dekoratiivne kunst, milles sõnad on laeka läikimalöömiseks.
Luule on veel ka elavad sõnad ja helid, mis ärgitavad mingitele
tegudele, vähemasti mõtisklusele. See teeb Viidingu
paradoksaalsel moel sugulaseks Majakovski ja Brodskiga. Ja taas
pean ma kordama – kunst on rahvusvaheline. Ja lisama
sellele – ega tunne ajalisi piire. Tunnen uhkust,
et olen selle Viidingu luuletuse vene keelde tõlkinud.

Esitada õnnestunud luuletuse valemit on lootusetu ettevõtmine. Lootusetu, sest on võimatu kirjeldada ideaalset tulemust. Milline ta on? Et neid värse armastataks, tuntaks ja mõistetaks kõigil mandreil? Selleks peavad nad olema humaansed ja vabad kohalikust postmodernismist. Maailmas pole eriti palju selliseid teoseid, osa neist kuulub piiblikaanonisse – Taaveti laulud, Saalomoni õpetussõnad ja Jeesuse mäejutlus. Nii jõuame uute küsimusteni: kui kohane on võistelda näiteks nende kolme mehega, rääkida pärast neid sellest, et on vaja hoiduda eemale kurjast ja kiinduda heasse? Mille poole üldse loomingus püüelda? Milleks kirjutada luulet?

Juba mitu aastat esitan seda küsimust erinevatele luuletajatele, suheldes nendega festivali- kuluarides või minnes nendega kuhugi restorani. Ma küsin neilt seda silmast silma, et näha vestluskaaslase REAKTSIOONI. Kolme aasta jooksul olen küsitlenud umbes tosinat luuletajat. Milleks kirjutada luulet? Olen kuulnud kõige erinevamaid vastuseid. Kõige ootamatum minu jaoks: „ei tea“. Hämmastav, kui luuletaja EI TEA, miks ta luuletusi kirjutab. Ma ei saa sellest aru. Mulle on alati tundunud, et luule on mõtestatud tegevus. Tuleb välja, et see veendumus polegi nii endastmõistetav ega üleüldine.

Kõige ilmekam oli sellesama Triin Soometsa vastus –
lühikeste lüüriiliste luuletuste autor, sealsamast
eesti kirjandusloo raamatust.

Ta andis mu küsimusele kolm vastust, iga
järgmine, nagu mulle näis, kasvas välja
eelmisest. Alguses ütles ta „ei tea“.

Järele mõelnud, ütles, et see on mingitmoodi
„seotud kosmosega“. Seejärel pidas taas pausi
ja lisas: „sest ma ei saa mitte kirjutada“. See
kolmas vastus on kõige populaarsem,
olen ka ise sellega solidaarne – kirjutan, sest see
on minu jaoks samasugune vajadus nagu söömine ja magamine.

Ja selle pika luuletuse, sisuliselt poeemi,
kirjutasin seepärast, et ei saanud teda kirjutamata jätta, mul
oli tahtmine jutustada sellest, millised hääled asustavad
mu pead, kuidas nad omavahel põimuvad.

Kuna tegelasi on palju,
pidin kasutama suurvormi.

Luules mõjuvad mulle julged mõtted
ja ootamatud kokkulangevused. Näiteks ükskord
pidin pead murdma,
kellele ikkagi kuuluvad read „minu metafüüsika, minu /
metamatemaatika“. Need read võinuks kirjutada
nii eestlanna Doris Kareva kui Vera Pavlova Venemaalt.

Miskipärast tundus mulle, et need kirjutas
Vera Pavlova, kuid ei, need kuuluvad Doris Karevale.
Jällegi, aitäh Larissa Joonasele, kes tõlkis
Kareva luuletuse vene keelde ning tegi nähtavaks
kahe poetessi vahelise loominguilise suguluse.

Milliseid raamatuid pean ma õnnestunuks? (Ütlen kohe ära,
et mu vastus on väga subjektiivne.) Neid, mis
ärgitavad mind ennast midagi kirjutama.

Kallid daamid ja härrad! Mul on rõõm teile
esitleda käesoleva teose tegelasi! Saage tuttavaks:
Jossif Brodski, Karl Martin Sinijärv, Aare Pilv,
Triin Soomets, Elo Viiding, François Serpent,
Jürgen Rooste, Kristiina Ehin, Salman Rushdie,
Vladimir Võssotski, Orhan Pamuk, Breiten Breitenbach,
Igor Kotjuh, Vladimir Majakovski, Ly Seppel,
Darja Suhhovei, Kirill Medvedev, Taavet, Saalomon,
Jeesus, Doris Kareva, Vera Pavlova, Larissa Joonas.

täna on teine aprill
kahe tuhande seitsmes aasta
umbes viis aastat tagasi
avastasin seaduspärasuse
mille võin lahti seletada
alles nüüd

jutt on ilukirjandusliku teksti
ühtede või teistede konstruktsioonide
tõlgitavusest

selleks pöördun sõnamoodustuse juurde

sellesamuseski sõnamoodustuses
on selline termin nagu produktiivsus
st et kui afiksoid moodustavad ohtralt
uusi sõnu ja vorme

näiteks omadussõnaliide -lik
on produktiivne
lapse/lik ema/lik inim/lik
ja mitmeid teisi sõnu

mida ei saa väita
omadussõnaliite -ldane puhul
üksi/ldane haru/ldane pika/ldane
ja tuleb alles mõelda kuidas jätkata

niisiis

terminiga produktiivsus
võib tõlketeaduses tähistada
ilukirjanduslike konstruktsioonide
tõlgitavuse skaalat

võtame näiteks
postmodernistliku luule

kui see viitab
kreeka-rooma mütooloogiale
ja teistele üldtuntud
maailmakirjanduse allikatele
võib selliseid konstruktsioone
vaadelda kui produktiivseid

kui aga teksti kangelased ja sündmused
pärinevad vaid ühest
rahvustraditsioonist
on seda raske mõista teises keeles
selliseid konstruktsioone võib
vaadelda kui ebaproductiivseid

see on vaid üks näide
mis on seotud teksti semantikaga
kuid võib rääkida veel foneetikast morfoloogiast
ning muudest ja muudest keeleteaduse aladest
teatud teose raames

nüüd te mõistate
milliste teoste kallale
asub tõlkija
esmajärjekorras

nüüd te mõistate
milliseid nõudmisi kurikuulus globaliseerumine
kirjanikule esitab

PARTNERLUSE KATSE

Luuletaja ja lugeja: partnerluse katse

1.

milliseid retoorilisi konstruktsioone tuleb ehitada selleks
et luuletus räägiks lugejaga tema keeles
milliseid retoorilisi konstruktsioone tuleb ehitada selleks
et luuletus räägiks luuletajaga tema enda keeles

kas luuletaja ja lugeja saavad rääkida ühes keeles
kas luuletajale on oluline millist elu elab lugeja
kas lugejale on oluline millist elu elab luuletaja

milline lugeja on huvitav luuletajale
selline kes sarnaneb temaga

milline luuletaja on huvitav lugejale
selline kes sarnaneb temaga

2.

pakun luuletajale viis erinevat tüpaaži
millesse sisse elada
mille järgi kirjutada luuletusi

esimene tüpaaž: teismelised
huvid: tolkien, rowling, arvutimängud, kaubanduskeskused, emo-stiil
unistused: tugev vastastikune armastus
kartused: surm

teine tüpaaž: tööliselised
huvid: õlu, seriaalid, spordi- ja meelelahutusüritused, kalal käimine
unistused: lähedaste tervis, palgatõus
kartused: ebakindel tulevik

kolmas tüpaaž: valgekraed
huvid: investeringud, karjäär, reisirid, autod
unistused: pidev õitseng
kartused: inflatsioon

neljas tüpaaž: akadeemiline perekond
huvid: kohv, teatmeteosed, konverentsid, publikatsioonid
unistused: grandid, preemiad, tasulised loengud
kartused: silmanägemise kaotus, lahutus

viies tüpaaž: pensionärid
huvid: soodumüük, esoteerika, tegelemine lastelastega
unistused: teha lastele kallis kingitus
kartused: ajanappus

3.

pakun lugejale viis teemat
mis on huvitavad luuletajale
mis on talle aktuaalsed

esimene teema: elu provintsis
võimalik lähenemisviis: provintsimiljöõ kirjeldus, antitees "pealinn – provints",
kesktee otsimine (nali)

teine teema: suhted vastassooga
võimalik lähenemisviis: platooniline armastus, erootika, naisterahvas on rase (tõsi)

kolmas teema: etnokultuuriline enesemääratlemine
võimalik lähenemisviis: püüd vastata küsimusele "kes ma olen?",
sidemete loomine tiitelrahvuse ja rahvusvähemuse vahel

neljas teema: kirjandus
võimalik lähenemisviis: intertekstuaalse teksti loomine,
mõtisklused kirjanikukutsest, uued žanrid

viies teema: filosoofia
võimalik lähenemisviis: diskussioon aristotelese, hegeli, kanti, derrida ja ecoga.

4.

pakun sõltumatule eksperdile
uurimiseks viis lugejatüpaži
mille kaudu luuletaja võiks rääkida nende keeles

pakun sõltumatule eksperdile
uurimiseks viis teemat
mis on huvitavad luuletajale endale

ning vastata küsimusele

milliseid retoorilisi konstruktsioone tuleb ehitada selleks
et luuletaja ja lugeja räägiksid ühes keeles

Kirjad M linna

Tatjana Daniljantsile

1.

Ma olen tähele pannud, et kui unustatakse kirjale fail lisada, saadetakse see järele viie-kuue minuti pärast. Saatjale on see vaid hetk, saajale aga terve igavik. Raske on luuletust kirjutada, kui keegi lähedastest vaatab õla tagant, püüdes millestki aru saada. Või näiteks. Peab ära minema, aga monitoriekraanil helendab virtuaalne paberileht – mõtte- ja värsivisanditega, kõikvõimalike värsimõõtude ja jätkusõnadega.

Siin on mõned käesoleva teksti ettevalmistavad märkmed, copy-paste:

„Oota kuni tuleb järgmine sõna“, „Luuletuses on sõna imelik poleemika Zavjaloviga“, „Jah mõnikord tahaks nii väga vaikust“, „Üksikul saarel majakavaht“, „Olla loomulik vaadata kaugusse või kaamerasse“, „Teha isiklikust elust art-house“, „Ma kirjutan 10 luuletust aastas“. Ma arvan, et inspiratsiooni võib kinni püüda ka tagantjärele.

2.

Hea on kirjutada luulet luulest, teades, et lugejaks on luuletaja. Ja mitte ükskõik milline, vaid see, kes hindab luules valgust, armastab valgust. Sellise adressaadiga on kerge olla aus, rääkida ilma keerutamata. Vaat nii. Ma arvan, et luule on eelkõige stiil. Ja seepärast on luule kärjad, lingvosemantiline parlamentarism.

Ta räägib kaasaegses keeles kaasaegsetest asjadest. Ta on kontekstuaalne: keerab ennast teki all kerra või hõigub slämmidel, lõhnab maikellukeste järel või riietub musta. Luule on tuulelipp, seepärast ongi tal nii palju austajaid. Ta võimaldab kirjutajal ennast vabalt tunda. Luule keel astub pidevalt vaidlusse luuletaja keelega. Luuletuse raamidesse satub prahti, aga konarused tasanduvad. See on nagu siis, kui kannad peoga liivakuhja kokku: osa liivateri pudeneb sõrmede vahelt läbi, läheb kaotsi.

3.

On kombeks arvata, et sõnulväljendamatut ongi luule. Ilus teooria. Kunagi lapsena tahtsin teha midagi ilmselget ja samas ka uskumatut. Näiteks peita ennast niimoodi ära, et mind üles ei leitaks. Aga et vanemad ei läheks seejuures meeleheitele, sest ma saaksin alati kohe peidust välja tulla – siin ma olenigi! Või siis oli mul tahtmine solvajale anda nii karmilt õpetust, et tollel kaoks igasugune soov edaspidi nõmetseda. Kuid et tal poleks seejuures üldse valus. Salajane on ilmne. Ma olen valmis seda vormelit tunnistama, kuid mitte luule puhul. Suhete esteetika puhul. Varjatud sümpaatia puhul võõra vastu. Wendersi ja Antonioni ühistöö viljade puhul. Kirjade puhul, mis saabuvad kohe, kui oled neist vaid mõelnud. Mõtete puhul, mille põhjal selguvad mõttekaaslased.

4.

Luulel ei saa olla reeglistikku, piiranguid.
Mulle meeldib luulet kujutleda merena,
koos tema tõusude ja mõõnadega, tormise ja rahulikuna,
sooja ja külmana, madala ja sügavana.
Taevasse vaatavana: kuulava ja kõnelevana.
Või siis nii: luule kui luuletaja isiklik maailmaruum.
Millised sõnad seda täidavad? Millised sõnad seda asustavad?
Kas luuletaja N tekstikorpuses on olemas sõna „tramm“?
Kuidas ta elab oma isiklikus maailmas?
Ütleme, et minu luuletustes leiduvad pereliikmed:
vanemad, pojad, naine. Isegi koer ja kass!
Samuti on igasuguseid arve, värve, ühiskondlikke objekte.
On olemas puuviljad, jäätis. Puudu on veel päevamenüü:
kanaliha, kartul, tomatimahli ja salat.

5.

Mis on raskem: kas olla firmajuht või filmilooja?
Ma arvan, et palju sõltub lisatingimustest.
Töö intensiivsusest ja projektide kestusest.
Filmivõtted saavad reeglina ruttu läbi.
Firmajuht peab olema palju stabiilsem.
Kui ma seda kirjutasin, tuli pähe palju mõtteid.
Mingil hetkel tundus, et lihtsam on olla režissöör.
Teisest küljest on huvitav vaadata statistikat.
Edukaid ärimehi on rohkem kui filmitegijaid.

Olgu siis M linnas või pisikeses Eestis.
Ühe režissööri kohta tuleb sadu firmabosse.
Kas see tähendab, et kino on nii töömahukas asi?
Ärimees oskab tuua kasumit ärile ja iseendale.
Aga kas te suudaksite võtta art-house filmi üles isikliku elu filmilindile?

6.

Tuli meelde Veneetsia. Linn, kus ma pole käinud.
Kas võiksin ma seal olla õnnelik? Ei tea.
Kui ma oleks näinud neid sildu ja gondleid kahekümneselt.
Ja sõitnud siia mingisugusest jõelinnast.
Siis olnuks võimalik see romantika omaks võtta.
Oletame, et vanus on tinglik –
olukorras, mis vanust ei küsi.
Kuid teise punktiga pole lood nii lihtsad.
Ma olen sündinud ja elan järvede keskel Lõuna-Eestis.
Mul on oma hüdrokultuuriline identiteet.
Näiteks tunnen ma teatavat ebamugavust,
kui olen pikemat aega „mere-“ või „jõelinnades“,
nagu Tallinnas või Peterburis.
Olla õnnelik Veneetsias? Pole kindel.

7.

Luuletaja ja intellektuaal Sergei Zavjalov on öelnud, et luule põhiülesanne on „problematiseerida, teadvustada Ilusa ontoloogilist kraahi“. Vägagi ratsionaalne ja millegipoolest mulle lähedane vaatenurk. Ma olen S. Z-ga peaaegu solidaarne, kui poleks üht teada-tuntud „aga“. Mulle meeldib ka teistsugune luule. Näiteks selline:
„ . . . Kui lookas okstele ta ronis riputama vanikut, siis murdus reetlik oks ja pillas neiu koos lilledega nutva oja rüppe. Ta riided vee peal laotudes küll hoidsid tükk aega teda pinnal nagu näkki; ta ise mitmest vanast laulust juppe veel laulis. . . .“
Või värsid, milles on juttu tardumusest, paradoksides, lüüriilise kangelase ootamatutest avastustest. Luuletusel, mis sisaldab sõna „imelik“, on väljavaateid mu tähelepanu kõita.

8.

Luule peamine *voorus* on loomulikkus. Luuletuste kirjutamine võimaldab mul iseendaks jääda. Kuid kes on milline? Millises seisundis on inimene täpselt inimene – ja mitte midagi rohkemat? Ma kirjutan umbes kümme luuletust aastas, ülejäänud aja kuulatan ennast. Kuidas saavutada neutraalne luuletaja seisund? Millisesse keskkonda see paigutada? Kristiina Ehin oli asustamata saarel majakavaht.

Ilmselt tuleb luuletaja ümbritseda vaikusega,
lõigata ära meediast, võtta ära argimured,
keelata tal armastada, kuid vanduda talle armastust.
Poseerida mõtlikuna, objektiivselt vaatamata,
või olla päriselt tõsine – kas sellel on vahet?

9.

Armastus esimesest pilgust ja järgmisest.
Asja tuuma hetkeline taipamine ja järkjärguline.
Mulle näib, et luuletaja jaoks on oluline olla otsingul.
Olla teravpilguline, eksperimenteerida.
Oletame, et ma olen üsna impulsiivne.
Haaran real sabast ning panen ta kirja.
Kuid aja jooksul olen kogenud teist lähenemisi.
Esimese rea jätan mustandisse.
Ja luuletust alustan teisest reast.
Sel viisil olen saavutanud suurema vabaduse.
On tekkinud valik, tõusnud efektiivsus.
On kadunud vajadus juhusele loota.
Nüüd ei kirjuta ma luuletusi ainult südamega.
Luule on seda väärt, et pretendeerida luuletaja mõistusele.

10.

Veel üks asi. Naised on ilusad.
Need, kes kirjutavad luulet, need, kes seda inspireerivad.
Naistele reeglina sobivad nende nimed.
See räägib naiste oskusest elada harmooniliselt.
Nende miimika, liigutused, aksessuaarid on kaunikõnelised.
Et naisest aru saada, ei pea olema häkker.
Piisab, kui kuulata, mida ta räägib.
Naise iga mõte töötab tema müüdi kasuks.
Naine on muidugi mehe partner.
Kuid tal on oma ainulaadsed omadused.
Tema sotsiaalsuse taga asub sensuaalsus.
Naine jääb mehele kauemaks meelde.
Mees mäletab, kuidas olid seatud tema juuksed.
Kuidas kerkivad tema üllatunud kulmud.

valemite diktaat loomingus vaevab hinge
kunst on individuaalne
kui palju loojaid, nii palju tõdesid
ja pole vaja ütelda
et andekas inimene on andekas kõiges
kui palju suuri kirjanikke oskas mängida viiulit?

hiljuti märkasin et vabavärssi võib mitte üksnes kirjutada vaid ka koostada
(selles on süüdi p.i.filimonov oma aruteludega icq-s)
selleks tuleb kopeerida online-dialoogi word'i
ning pärast lõigata välja kasutatunnused

mina sain järgmise tulemuse (olin enamjaolt vait):

*kas maailmas on veel keeli, v.a vene keel, kus riimitud luule tänini prevaleerib?
mulle tundub, et see pole juhus
mulle teeb selline olukord nalja
loogika järgi peaks kõik olema vastupidi
kuna vene keelel ei ole mingit kindlat struktuuri, peaks see olema vabavärsiline
rahvusliku iseloomu tõttu
aga eesti ja saksa keel näiteks peaksid olema lausa karmilt riimitud
kuid ilmneb vastupidine
järelikult stereotüübid rahvuslikust iseloomust ei vasta tõele :-)
sest keelt ei saa petta
ja venelased on enamasti seesmiselt palju enam struktureeritud
kui eestlased ja muud eurooplased
mina isiklikult leiän sellele argipäevast mitmeid kinnitusi
üldiselt võib seda teooriat arendada absurdini :-)
venemaal pole vabadust ja demokraatiat seni, kuni vene luules ei võida vabavärss :-)*

tsitaadi lõpp
autentsus garanteeritud

Sisukord

inimene tahaks elada vähemalt sajandi... (12.12.2006) 4

USALDUSLIIN

Meedia: tähelepanekuid ja märkmeid (24.05.2007) 8

energia muutub mateeriaks... (19.-20.02.2008) 13

Tehnoloogia areneb** (03.09.2008) 17

*kunagi vastas ilja lagutenko...** (24.03.2008) 18

2008–1914* (11.08.–5.09.2008) 19

*nad mõtlevad...** (7.04.2008) 24

ma istun itaalia restoranis... (20.11.2006) 26

Kolm luuletust kaunile neiu* (21.-22.08.2009) 28

ASJADE SEIS

*Privileeg saada elu...*** (13.12.2009) 33

Muusa** (25.08.–06.09.2007) 34

Ajaleht Mõte ja teisi mõtteid (22.–23.08.2008) 37

Soome* (22.–23.03.2009, Helsingi) 41

*Linn, millele pole antud...** (25.07.2006) 42

hämmastav kuidas mõni nähtus... (21.03.2008) 43

Asjade seis (21.09.2009) 44

Tundmatu naine* (12.07.2008) 46

*kui saabub märts...** (6.03.2007) 48

KÕNELEVAD SÕNAD

Kõnelevad sõnad* (30.12.2007–1.01.2008) 51

täna on teine aprill... (2.04.2007) 62

PARTNERLUSE KATSE

Luuletaja ja lugeja: partnerluse katse (14.12.2007) 67

Kirjad M linna* (4.–8.06.2009) 71

valemite diktaat loomingus vaevab hinge... (12.02.2007) 78

*Vene keelest tõlkinud Aare Pilv. ** Kirjutatud algselt eesti keeles.

Ülejäänud tekstid on vene keelest tõlkinud autor.